

5. MEDI AMBIENT

El desenvolupament sostenible és aquell que satisfà les necessitats del present sense comprometre les capacitats de les generacions futures de satisfer les seves pròpies necessitats.

Comissió de Brundtland, 1987

Els éssers humans són una part integral del medi ambient i dels impactes mediambientals en tots els aspectes de la vida, inclosos els drets humans. El 1972, la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient Humà va reconèixer formalment la interrelació entre el medi ambient i els drets humans i va afirmar que «el medi ambient de l'ésser humà, el natural i l'artificial, són essencials per al seu benestar i per gaudir dels drets humans bàsics, fins i tot el mateix dret a la vida».¹

Els drets mediambientals pertanyen a l'anomenada **tercera generació** o **drets col·lectius**, que afecten les societats o grups de persones en la seva totalitat, més que no pas als individus, i que comprenen el dret a la pau, a un desenvolupament sostenible, a la comunicació o a compartir el patrimoni de la humanitat. Els drets col·lectius, com el dret a un medi ambient sa, reconeixen que els drets humans existeixen no només per als individus en un sistema polític i social, sinó per a totes les persones unides en sistemes interdependents que transcendeixen els estats-nació. L'escalfament global, per exemple, afecta tots els éssers vius independentment del país al qual pertanyen, per tant, així com cada individu ha de respectar el valor intrínsec dels éssers humans, també ha de respectar el valor de tot ésser viu: animals, plantes i l'ecosistema del qual tots formem part.

El medi ambient té un impacte tant positiu com negatiu en els drets humans de les persones i un paper important a l'hora d'assegurar la vida humana i proveir de matèries primes per a la nostra alimentació, indústria i desenvolupament. A més, els riscos mediambientals, com l'excés de radiació o el consum d'aigua no potable, també poden amenaçar el dret fonamental a la vida. D'aquesta manera, les persones exposades a la pol·lució del terreny, de l'aire, el menjar i l'aigua poden veure vulnerats els drets humans, amb una mala salut, danys genètics, la pèrdua de mitjans per guanyar-se la vida o, fins i tot, la mort. En definitiva, molts drets humans fonamentals tenen dimensions mediambientals considerables: el dret a la salut, a unes condicions laborals segures i saludables, a un habitatge i una alimentació adequats, a treballar i a tenir un nivell de vida adequat.

Qüestions mediambientals a Europa

Europa s'enfronta a grans problemes mediambientals que poden generar un impacte que condicioni les generacions futures:

- La **contaminació atmosfèrica** de la indústria pesant i els combustibles fòssils perjudiquen la salut dels humans i de tots els éssers vius.
- Els **canvis climatològics** resultants de l'escalfament global i l'efecte hivernacle poden perjudicar les futures generacions amb sequera, fortes tempestes i pèrdua de terra fèrtil.
- La **disponibilitat de l'aigua** i la seva qualitat és un dels problemes principals.
- L'actual **consum massiu i el malbaratament domèstic** té un impacte negatiu sobre el medi ambient. Per exemple, l'ús excessiu de cotxes privats, bosses de plàstic, embalatges i embolcalls, etc.
- Els **organismes modificats genèticament** (OMG), el material genètic dels quals ha estat alterat mitjançant la introducció d'un gen modificat, poden tenir conseqüències a llarg termini en la salut humana, el medi ambient i l'agricultura ecològica.

Els infants i el medi ambient

El 2004 els ministres europeus van adoptar el Pla d'acció de medi ambient i salut infantil d'Europa, que s'enfronta als factors de risc mediambiental que més afecten la salut dels infants a Europa i se centra en quatre principals objectius regionals:²

- Garantir aigua potable i condicions de salubritat adequades
- Garantir la protecció davant de lesions i una activitat física adequada
- Garantir aire net tant en espais interiors com exteriors
- Lluitar per un medi ambient lliure de productes químics.

Per aconseguir aquests objectius és crucial conscienciar els infants mateixos i fer que entenguin fins a quin punt les qüestions mediambientals estan relacionades amb els drets humans.

REFLEXIÓ: *Quins són els principals problemes mediambientals a la teva comunitat? Com poden els infants participar activament per resoldre'ls?*

Els infants poden tenir un paper actiu a l'hora de protegir i millorar el medi ambient. En l'àmbit personal, poden avaluar i canviar el seu propi estil de vida i l'efecte que aquest té en el medi ambient (p. ex. estalviant recursos com l'aigua i l'electricitat, no malgastant menjar...), mentre que localment poden participar en plans que facin les seves llars, escoles i organitzacions respectuoses amb el medi ambient (p. ex. fent servir productes segurs, recollida de residus, reciclant diferents materials). Els infants poden avaluar les polítiques i les pràctiques de les seves comunitats locals, regionals i nacionals i fer suggeriments per millorar-les; es poden adherir a campanyes i celebracions globals com el Dia de la Terra i el Dia Mundial del Medi Ambient, cada 5 de juny, que va ser establert per l'Assemblea General de les Nacions Unides del 1972. Es pot celebrar de moltes maneres com ara curses al carrer, passejades en bicicleta, concerts ecològics, concursos de redaccions i cartells a les escoles, plantacions d'arbres, campanyes de reciclatge i de neteja. Cada any, el Dia Mundial del Medi ambient té una temàtica diferent, per exemple, «El desgel: Una qüestió candent?», «No abandonis els deserts!», «Ciutats verdes: un pla per al planeta!».³ El dia de la Terra, el 22 d'abril, és coordinat per la Xarxa del dia de la Terra, que funciona juntament amb altres organitzacions mediambientals i per als drets humans, per exemple la Sierra Club i Amnistia Internacional, per generar accions públiques a través de celebracions i activitats i protestar contra els abusos dels drets humans i del medi ambient.⁴

Educació per a un desenvolupament sostenible

Actualment vivim a la Dècada de l'Educació per a un Desenvolupament Sostenible, anomenada així per l'Assemblea General de les Nacions Unides i que va del 2005 al 2014. Què vol dir *desenvolupament sostenible*? La Comissió de Brundtland, que es van trobar durant els anys vuitanta, el va definir com el «[el desenvolupament] que satisfà les necessitats del present sense comprometre les capacitats de les generacions futures de satisfer les seves pròpies necessitats».⁵ Un altre document internacional clau per al desenvolupament sostenible és l'Agenda 21, presentada a la Cimera de la Terra a Rio de Janeiro el 1992 i que des d'aleshores ha estat acceptada per 172 governs. La posada en pràctica d'aquest pla d'acció s'està duent a terme conjuntament a escala nacional i local pels governs, diverses ONG i organitzacions internacionals, i la va seguir la Cimera mundial sobre desenvolupament sostenible el 2002. La sostenibilitat no tracta només de conservar el medi ambient, sinó que també s'ocupa de com aprendre a viure amb relacions respectuoses amb els altres i amb el nostre món. Per tant, l'educació per a un desenvolupament sostenible implica aprendre els valors, comportaments i coneixements que ens permetran desenvolupar-nos ara sense impedir que ho facin les generacions futures.⁶

Els infants poden començar a comprendre els impactes a llarg termini que provoquen les accions de les persones en el medi ambient mitjançant l'estudi del seu entorn immediat i després estenen-ho a un context més global. Si l'ajuntament decideix construir una carretera que travessa una zona verda a la ciutat, els infants poden perdre un espai per jugar i contemplar la vida natural. Només si ens preocupem per aquells que vindran després de nosaltres i els tenim en compte, podrem conservar el nostre planeta amb salut per al futur.

El Departament de Medi ambient Europeu, una xarxa de 150 organitzacions mediambientals no governamentals com a mínim, treballa en la conscienciació de qüestions relacionades amb el desenvolupament sostenible a Europa i mobilitza la població i els governs per una millora constant.

Instruments importants de defensa dels drets humans

El Consell d'Europa

El fet que el **Conveni europeu de drets humans** (CEDH) no mencioni el medi ambient no hauria de sorprendre, ja que va ser adoptat el 1950, quan encara molt poques persones eren conscients de com de lluny podien arribar els efectes de la degradació mediambiental. El Conveni fa moltes referències al «benestar econòmic del país», però no al seu benestar ecològic. De la mateixa manera, declara la importància de la salut i en defensa la protecció, però no reconeix la importància d'un medi ambient saludable per crear una població saludable. Tot i així, el Tribunal Europeu dels Drets Humans està fent esforços per introduir-hi els aspectes mediambientals dels drets humans.⁷

Les Nacions Unides

Com el Conveni europeu de drets humans, alguns dels primers instruments per als drets humans, com la Declaració universal dels drets humans o els dos Pactes, precedeixen una conscienciació general de la importància del medi ambient i, per tant, no hi fan referència. Tot i així, el 1989, la Convenció sobre els drets de l'infant s'hi refereix específicament a l'article 24.c en el context del dret de:

...combatre les malalties i la desnutrició mitjançant, entre d'altres coses, l'aplicació de la tecnologia de què es disposi i el subministrament d'aliments nutritius adequats, d'aigua potable neta, prenent en consideració els perills i els riscos de pol·lució ambiental.

L'article 24.e, a més, insta a educar els pares i els infants com a part de l'educació per a la salut general. L'article 29.e l'inclou com un dels objectius d'una educació de qualitat a la qual tots els infants tenen dret:

Infondre en l'infant el respecte per l'entorn natural.

El reconeixement gradual del dret en un entorn saludable il·lustra com el **marc dels drets humans** s'està desenvolupant mitjançant el reconeixement, la definició i, finalment, la **codificació** d'aquest dret en els instruments de defensa dels drets humans. Actualment, un comitè específic està elaborant un esborrany sobre una convenció de drets mediambientals, procés que pot resultar llarg i polèmic i que implicarà consensuar i consultar els governs, les **organitzacions intergovernamentals** i les no governamentals.

Recursos d'utilitat

- *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*, Informe de la Conferència de les Nacions Unides sobre medi ambient humà, Estocolm, Suècia, 1972: <<http://un-documents.net/unchedec.htm>>
- *Fourth Ministerial Conference on Environment and Health: Children's Environment and Health Action Plan for Europe*: Organització Mundial de la Salut, 2004: <<http://www.euro.who.int/document/e83338.pdf>>
- GARCIA SAN JOSÉ, Daniel, *Environmental protection and the European Convention on Human Rights*: Consell d'Europa, 2006.
- *Report of the World Commission on Environment and Development*, Resolució 42/187: Nacions Unides, 1987: <<http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>>
- *Links between the Global Initiatives in Education, Education for sustainable development in action*, Technical Paper N 1: UNESCO, 2005: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001408/140848m.pdf>>

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web **aheadedu.org/PetitCompass**

Pàgines web d'utilitat

- Programa d'Educació per al Desenvolupament: <<http://www.worldbank.org>>
- Development Education Association: <<http://www.dea.org.uk>>
- Earthday Network Homepage: <<http://www.earthday.net>>
- Epaedia, Environment explained: <<http://www.eugris.info/displayresource.aspx?r=5748>>
- Agència Europea de Medi Ambient: <<http://www.eea.europa.eu/>>
- European Environmental Bureau: <<http://www.eeb.org/>>
- Xarxes de Comunicació Ambiental de la Unió Europea (amb bones pràctiques dels països de la UE): <http://ec.europa.eu/atoz_en.htm>
- Greenpeace: <<http://www.greenpeace.org>>
- Divisió de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides: <<http://www.un.org/esa/sustdev/>>
- Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient: <<http://www.unep.org>>
- Veolia Environment – Tales around the world youth campaign: <<http://www.veoliaenvironnement.com/globe/en/>>
- Medi ambient i sostenibilitat del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya: <<http://www20.gencat.cat/portal/site/mediambient>>
- Ecologistes de Catalunya: <<http://aeec.pangea.org/>>
- Observatori Sostenibilitat d'Andorra: <<http://www.obsa.ad/>>

References

- 1 *Declaració de les Nacions Unides de la Conferència sobre medi ambient humà*, Informe de les Nacions Unides, Estocolm, Suècia, 1972.
- 2 *Quarta Conferència Ministerial sobre Salut i Medi Ambient: Pla d'acció per al medi ambient i la salut dels infants a Europa*: Organització Mundial de la Salut, 2004.
- 3 Vegeu Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient: <<http://www.unep.org>>
- 4 Vegeu Earthday Network Homepage: <<http://www.earthday.net>>
- 5 *Informe de la Comissió Mundial de Medi Ambient i Desenvolupament*: Nacions Unides, 1987.
- 6 *Links between the Global Initiatives in Education, Education for sustainable development in action*, Technical Paper N.1: UNESCO, 2005.
- 7 GARCIA SAN JOSÉ, Daniel, *Environmental protection and the European Convention on Human Rights*: Consell d'Europa, 2006.

